HELYI KIADÁSOK

HELYI (MEGSZÁLLÁSI) KIADÁSOK, MAGÁNPOSTÁK GYŰJTŐINEK
SZAKCSOPORTJA

X. évfolyam 2. (19.) szám 2011. március

Készítette: FILEP LÁSZLÓ

Kézbesítési bizonyítvány 0,40 P készpénz bérmentesítéssel, Kosztrina bélyegzéssel

Úgy adódott, hogy a **HELYI KIADÁSOK** jelen számában Kárpátaljával foglalkozó írások jelentek meg – ezért úgy gondoltam, hogy ez az 1945. május 14-én feladott készpénz- bérmentesítésű Kézbesítési bizonyítvány címlapra illő. Az objektum az *EUROFILA KFT* 51. bélyegaukcióján szerepelt 30.000,- Ft-os kikiáltási árral. A valóban ritka küldeményfajta, „ПОШТА ЗАКАРПЬКА УКРАЇНА КОСТРЙИА” bélyegzéssel nem került eladásra. *-efel-*

Hatalomváltások Huszt postabélyegzői tükrében 1944-1945

A magyar honvédség csapatai 1939. március 16-án délután szállták meg Huszt híres városát, beleértve a postahivatalt is. A magyar postaszervezet 1939. március 18-tól kezdte meg Huszton és egész Kárpátalján rendeltetésszerű forgalmát.

Huszt postahivatala az 1939-1944 közötti években A, B, G, D, E, F, G, H, I, J, K, L és M jelzőbetűs hely-keletbélyegzőket használt.[1] A közeledő szovjet front elől a huszti magyar közigazgatás kiürítette a várost. Úgy véljük, hogy a kiürítéskor a postahivatal magával vitte - többek között - a bélyegzőket, csak a D és H jelzőbetűs maradt hátra, amint azt látni fogjuk.

1. Csehszlovák időszak

Huszt városát 1944. október 24-én foglalta el a szovjet hadsereg. František Němec vezetésével csehszlovák kormányküldöttség érkezett a városba 1944. október 27-én. Němec 1944. november 8-án csehszlovák igazgatási utasítást adott ki, melyben szó volt a postaszolgálat megszervezéséről is. Ugyanezen a napon már és november 13-14-én „ . REPUBLIKA CESKOSLOVENSKA . POSTA OSVOBOZENEHO UZEMI / CHUST / 8. XI. 1944 / XYCT" (Csehszlovák Köztársaság Felszabadított Területek Postája) szövegű körbélyegzővel a feladott küldemények magyar bélyegeit érvénytelenítették. Ez a bélyegző alkalmi bélyegzőnek tekintendő.[2]

A kormányküldöttség 1944. november 11-én rendeletet bocsátott ki, mely szerint minden elérhető helyről Husztra kellett gyűjteni a magyar postabélyegeket, postai értékcikkeket, stb., hogy azokat csehszlovák felülnyomással lássák el. Eközben szükséges volt Huszt postahivatala számára a mindennapi forgalmi bélyegző elkészítése is. A magyar koronás, vonalkázás nélküli, magyar-ruszin nyelvű hely-keletbélyegzőből kivésték a magyar helynevet, helyére „Č S R" (Československa Republika) monogramot illesztettek. A cirill-betűs HUSZT szóból a szóvégi keményjelet csak részben vésték ki. A dátumot a magyarral ellentétes sorrendben alkalmazták. Mindezt a kezük ügyében lévő magyar H jelzőbetűs hely-keletbélyegzővel végezték. Legkorábbi forgalmi lenyomatát 4. XII. 44. dátummal ismerjük. A szakirodalomban előfordul 16. XII. 44. dátummal is. Ezekben a hetekben a huszti postaigazgatóság hivatalos levelezéséhez csehszlovák címeres helybélyegzőt használt.

Huszton 1944. december 10-én becslés szerint mintegy 10 000 „ukrán" tüntetése zajlott le a csehszlovák delegáció működése ellen, a Szovjetunióhoz való csatlakozás mellett. A csehszlovák postatevékenység eddig ismert legkésőbbi időpontja 1945. jan. 17-e, egy Lipcsén (Huszttól északkeletre) kezelt küldemény.[3] Mivel Kassát csak 1945. január 19-20-án foglalta el a szovjet hadsereg, a csehszlovák kormány-delegációnak addig Huszton kellett tartózkodnia. Kassára csak 1945. január 20-tól költözhetett át. Ezért a csehszlovák delegáció kárpátaljai működésének befejezését 1945. január 20-ra tehetjük.

2. Kárpátontúli ukrán autonóm időszak

A sorozat Nagybocskó-i példánya

A Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa Posta és Távíró igazgatósága nevében Langfelder megbízott Ungváron 1945. jan. 3-án rendeletet bocsátott ki, melynek értelmében kezdetét vette a „ZAKARPATSZKA UKRAINA" államnevű postai helybélyegzők gumiból való előállítása. Figyelemreméltó, hogy ezek sorozatában nem találjuk Huszt bélyegzőjét. A január 3-i rendelet idején és még vagy két hétig Huszton a csehszlovák delegáció egzisztált. Ebből a tényből arra következtethetünk, hogy a minden bizonnyal Langfelder által összeállított névsorból kimaradt Huszt, melynek posta-Hivatala akkor nem tartozott a kárpátontúli ukránok joghatósága alá. Az is hihetőnek látszik, hogy a gumi helybélyegzők 1945. január 20-ig elkészülhettek és azután, amikor Huszt is betagolódott az ukrán rendszerbe, már nem tértek vissza a gumi helybélyegző előállítására.

Amint a kárpátontúli ukrán postaigazgatás birtokba vette Husztot és környékét szükségessé váltak a forgalomban a saját bélyegzői. A mindennapi forgalmi bélyegző kialakításához igénybe vették a kezük ügyében lévő magyar koronás, vonalkázás nélküli, D jelzőbetűs magyar-ruszin nyelvű hely-keletbélyegzőt. Ebből kivésték a magyar szöveget és a koronát. Valamilyen - általunk ismeretlen okból - nem maradhatott a cirill-betűs HUSZT településnév végén a keményítő jel sem, részben azt is sikerült eltávolítani. A bélyegzőben a dátumot szláv gondolkodás szerint átforgatták és így lett belőle forgalmi hely-keletbélyegző. Legkorábbi lenyomatát 25. VI.45. dátumról ismerjük. Legkésőbbi ismert alkalmazása 13. X. 45. Szovjet postabélyegeket, szovjet pénzt - a pengő-fillért leváltva - és szovjet díjszabást vezettek be a tartományban, 1945. november 15-én. Kárpátalját a szovjet Ukrajnához csatolták 1946. január 22-én, ekkortól a neve Zakarpatszka oblaszty (Kárpátontúli terület). A kárpátontúli ukrán gumibélyegzőket 1946. februárjában még lehetett használni, amikor lecserélték azokat a szovjet típusú hely-keletbélyegzőkkel. Ezek kizárólag orosz nyelvűek voltak, tehát nem ukrán és nem ruszin nyelvűek!

Bár nem ismerünk dokumentumokat a D jelzőbetűs magyar Huszt hely-keletbélyegző használatára nézve a 13. X. 45. utáni időből, mégis azt tételezzük fel, hogy az továbbra is forgalomban volt. Alkalmazása átnyúlhatott még az 1946-os évre is. Valószínű, hogy Huszton az orosz nyelvű bélyegző közvetlenül a D jelzőbetűs bélyegzőt váltotta, gumi helybélyegző eleve nem lévén.

Horváth Lajos

Jegyzetek: 1. A magyar bélyegek monográfiája VI. Bp., 1973. 434. oldal
2. Dr. Simády Béla: Kárpátalja postatörténete. Bp., 1991. 117. oldal
3. Dr. Simády i. m. 120-121. oldal
4. Jan Verleg: Carpatho Ukraine. Netherlands, 2007. 167, 190. oldal

---------- o ----------

Könyvismertetés:

Horváth Lajos: Csehszlovák postaigazgatás átvételének kísérlete Kárpátalján 1944-1945.
Kárpátaljai Postatörténeti füzetek 10.

Megjelent Horváth Lajos történész-levéltáros, az Országgyűlés Hivatalának nyugalmazott szakfőtanácsosa, a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság (MAFITT) Gervay Mihály díjas tagja készülő Kárpátalja monográfiája tizedik füzete.

A szovjet Vörös Hadsereg 4. Ukrán Frontjának csapatai 1944. szeptember 27-től fokozatosan elfoglalják Kárpátalját. Ebben az időszakban, október 27-én (más források szerint már 24-én, de az 'Előszó' idézete szerint 28-án) František Nemec vezetésével Husztra érkeztek a londoni emigráns csehszlovák kormány meghatalmazottjai, hogy Kárpátalján az 1938. november 2-a előtti csehszlovák törvények alapján újjászervezzék a polgári közigazgatást, és előkészítsék a terület visszacsatolását az újra megalakuló Csehszlovákiához.

A füzet az 'Előszó' után 2 részre tagozódik:

I. Csehszlovák postaigazgatás átvételének kísérlete Kárpátalján 1944. okt. 27-1945 jan. 17.
   1. A történeti események
   2. A magyar bélyegek felülnyomásai
   3. A magyar postai levelezőlapok és egyéb dokumentumok felülnyomásai
   4. A postai bélyegzők
   5. Az ajánlási ragjegyek
   6. A postai cenzúra

II. A csehszlovák kormánydelegáció áttelepülése Kassára

Az egyes részek további tagolása egy-egy rész-témakör részletes feldolgozását teszi lehetővé – a szokásosnál kevesebb képanyaggal, de a magyar bélyegek felülnyomásait táblázatokban ismertetve.

A 29 oldalas füzet végén, az 'Utószó'ban a szerző megvilágítja a még kutatatlan területeket, mintegy kijelölve a még feltárásra váró részleteket. Végül jegyzetek és térkép segítik a további tájékozódást. A füzetet lektorálta Voloncs Gábor, kiadó Gidófalvy Péter. Megjelent a Gervay Mihály Postatörténeti Alapítvány támogatásával.
A megjelent füzetek megvásárolhatók a szerzőnél (Horváth Lajos, 2112 Veresegyház Kölcsey u. 12.), a Hobbi Fila Bélyegboltban (1072 Budapest, Akácfa u. 10.) a Szabolcsi Bélyegújság Szerkesztőségénél (4461 Nyírtelek József Attila u. 41.) és a PROFILA Aukciók irodájában (1088. Budapest Szentkirályi u. 6.). Az eddig megjelent 'Kárpátaljai postatörténeti füzetek' korábbi számai a fenti helyeken még korlátozottan beszerezhetők.

(Horváth Lajos: Kárpátontúli Ukrajna postaigazgatása 1944-1946 - Kárpátaljai postatörténeti füzetek 9. Nyírtelek, 2011. Kiadó Gidófalvy Péter, ára 1.000,- Ft)

A Kárpátaljai Postatörténeti füzetek 10. száma kedvezményes, 800,- Ft-os áron kapható Jakab Géza tagtársunknál (elérhetősége: jakab.geza@gmail.com).

-efel-